

HUKUK VE ADALET

Hazal ZENGİNGÜL (*)

Uluslararası Hukuk Sosyolojisi ve Hukuk Felsefesi Enstitüsünün 14 Nisan 1937'deki üçüncü toplantısında hukukun amacı; Adalet, ortak iyilik ve Hukuki Güvenlik olarak izah edilmiş ve temel amacın adalet olduğu özellikle vurgulanmıştır. Ancak kimileri hukuk kurallarının genelliği ve uygulamadaki eşitliği ile açıklanan biçimsel adalet tanımına öncelik verirken kimileri de insanın değerini ve manevi özüne bağlanan özselliginde ısrar etmişlerdir (C. DU PASQUIER. introduction a la theorie generale et la philosophie du droit).

Hukukun amacı adaleti sağlamak olduğuna göre yasaların yansız uygulaması yeterli olmayıp uygulanacak yasanın içeriğinin de adil olması gerekir. Bu nedenle farklı sosyal sınıf ve grupların menfaatlerini yansız ve adil bir yaklaşımla armonize eden ve insanların hak ve saygınlığını koruyan yasaların gücü ile adil bir hukuk sisteminin tesisi mümkün olabilir. Bu itibarla terazinin ibresinden başka yöne dikkati yönelmesin diye gözleri bantlı tasvir edilen klasik adalet figürünün mahkemelerden önce yasaların formüle edildiği parlamento binalarında kazanması gerekir. Kuşkusuz bu işlev yüksek nitelik ve beceri gerektirir. Bunun içindir ki MAURIC HAURIO hukukun bir bilim olduğu kadar bir sanat da olduğunu hatırlatarak bir sanat olarak hukuk ve içtihatları sosyal gerçeğin bulucusu sosyal düzen ve adaletin kurucusu olduğunu belirtir. DU PASQUIER de benzer bir yaklaşımla iyi hukukcu hukuk ilkelerinin karmaşasında esneklikle manevra yapabilen değil bilimsel ve rasyonel hukuk bilgisine insan yaşamına değer katan soylu ahlakla bağdaştırabilendir der. Bu yak-

(*) Ankara Hakimi.

laşım larla yasa koyucu ve yargıç ların iyi bir hukuk bilgisinin yanı sıra yüksek kültür ve moral değerlere sahip olmaları ve sorumluluklarının bilinci ile davranmaları oranında adaletin sağlanacağı dolayısıyla hukuk yaşamında istikrarın yaşam bulacağı sonucuna varılır ve hukuk düzeninde istikrar varsa yasalar dengeli ve akılcı uygulanıyorsa kişiler bütün güçleri ile hukuka güvenebileceklerini hissederler. Ters durumda yasama ve yürütme organları hukukun üstüne çıkarak sık sık anayasa ve hukuk normlarını ihlal ediyorsa mahkemeler değişken ve taraflı kararlar veriyorsa hukuk varolma nedeni olan adalet ve istikrarı gerçekleştirme işlevini yitirmiş olduğundan sarsıntı geçiriyor demektir. Böyle durumlarda istikrarın yerini kaos alır. Haksızlığa uğrama sonucu kişilerde yıkıcı duygular uyanır ve kendiliğinden hak arama eğilimi gelişir. Bazende illegal-mafya türü kuruluşlardan medet umulur hale gelinir.

Kuşkusuz yasaların tarafsız uygulanmasında tek başına adaletin tesisine her zaman yeterli olmayabilir. Yasanın uygulamaya elverişli olması da gerekir. Nitekim gerek hukuki uyumsuzluklara yol açan tüm sosyal ilişkilerin yasa koyucu tarafından düzenlenmemesi ve gerekse toplumsal yaşamdaki transformasyonların daha önce düzenlenmiş yasaların anlam ve içeriğine etki yapması nedeni ile mahkemelerin hakkaniyete uygun yorumlarla eski yasalara güncel anlamlar yüklemeleri gerekir. Nitekim Fransız Medeni Kanununun kabulünün 100. yıldönümünde bir Fransız Yargıtay Başkanının konuya ilişkin şu açıklaması anlamlıdır. "Yargıç yüzyıl önce Yasa koyucunun düşüncesinin ne olduğunu araştırmaya inatla bağlanmayıp eğer yasa bu gün onlar tarafından kaleme alınmış olsaydı nasıl olacağını kendi kendine sormalıdır". Esasen bu çözümler tanrı buyruğu olduğu için değişmez gibi düşünülen islam hukuku içinde bile mümkündür. Nitekim Osmanlı Medeni Kanunu olan Mecelle doğrudan Kur'an hükümleri olmayıp Kur'an'ı en az sertlikle yorumlayan ünlü islam hukuku bilgini Abu-Hanifa'nın disiplin ve doktrininden ibarettir (la Vie du droit et l'impouissance des lois).

Öte yandan adalet yönetilenler için bir hak olduğu gibi bizzat hukuk sisteminin idamesi içinde zorunludur. Zira adaletsizliğe uğrayan öfkeli topluluklar sistem alternatifi radikal akımları ka-

nalize etmek daha kolay olur. Bunun içindir ki Fransız İhtilalinin sadece ROUSSEAU veya MONTESQUEU'nun düşüncelerinin ürünü olduğunu söylemek sıgık olur. Öyle olsaydı bolşevizmin Rusya'da değil fikir babası Marks'ın ülkesi olan Almanya'da uç vermesi gerekirdi.

Batı toplumlarının istikrar içinde olmalarının nedeni adaletten yeterince esinlenmelerindedir.